

І С Т О Р И Ч Н И Й   Д Е Т Е К Т И В

Олександр Красовицький
Євгенія Кужавська

Справа № 2

мертвого авіатора

Харків
«ФОЛІО»
2020

Тарас Адамович Галушко,
61 рік, колишній помічник головного
слідчого розшукової частини
Київської міської поліції, у відставці

Міра Томашевич,
21 рік, курсистка Київських вищих
жіночих курсів

Іван Арчибальдович Фогль,
51 рік, заступник головного
слідчого розшукової частини
Київської міської поліції, дійсний
статський радник

Ігор Сікорський,
27 років, авіаконструктор,
заступник начальника Ескадри
повітряних кораблів

Яків Менчиць,
25 років, поєднує роботу слідчого
і працівника антропометричного
кабінету в розшуковій частині
Київської міської поліції

Віра Томашевич,
19 років, балерина Київської опери

Олександр Горенко,
30 років, колишній пілот Ескадри
повітряних кораблів, штабскапітан

Рахлін,
27 років, пілот Ескадри повітряних
кораблів, моторист на «Гранді»,
поручик

Барбара Злотик,
21 рік, балерина

Міхал Досковський,
близько тридцяти років, аферист,
майстер із підробки документів

I

Дружина заклинателя бджіл

Марта відсунула на край столу великий глек і кілька тарілок, поставила по центру миску. На згині її ліктя – рушник. Полотно біле, як вершки, що вона подавала зранку до кави. Господиня неквапом перехилила глек над мискою. У глеку – молоко, ще тепле. Змахує рукавом. Коли Марта на кухні, кожен її рух схожий на чародійство. Кожен погляд.

Ось вона скосила відьомське зелене око в його бік – зауважила, що він спостерігає. Вправним рухом руки щось розвела у мисці, накрила рушником. Він кілька разів бачив, як вона готує тісто, але то було давно. Певно, в позаминулому житті. Скільки років промайнуло? Постарів лише він, чаклунка Марта з темноволосого лукавого дівчиська перетворилася на поважну повновиду господиню. Зморшки ледь торкнули її обличчя, під-

креслили усмішку, пролягли тонкими лініями на чолі. Зморшки їй личили – і ті, що в кутиках вуст, і ті, що між бровами. Раніше вони з'являлися, коли вона сердилася або усміхалася. Нерідко вона вдавано супилася, ховаючи усмішку, як у день їхнього із Сильвестром Григоровичем весілля, коли містечко замело снігом і люди й коні грузнули у величезних кучугурах дорогою до церкви.

Повернувшись думками зі спогадів, він зрозумів, що у кухні лишився сам – господиня розчинилась за дверима, у сутінках коридору. Миска, накрита рушником, досі стояла посеред столу – чекала свого часу. Щось таємниче оживало на її дні, здійснювалося і множилося. Марта з'явилася так само несподівано, як і зникла. Усміхнулася, поставила на стілець кошик з яйцями. Зблиснула ножем, зірвала з миски рушник жестом ілюзюніста. Він не здивувався б, якби звідти вистрибнув кролик, хоч Марта, найімовірніше, начаклувала б чогось страшнішого.

– Не знудився? – насмішкувато запитала. І, не очікуючи на відповідь, додала: – Сильвестр Григорович стомився чекати за шахівницею.

І було незрозуміло – говорить вона про сьогоднішній день і його дивну появу на кухні чи має на увазі розслідування, на час якого Тарас Адамович змушений був перервати листування з одним зі своїх давніх шахових партнерів. «З Мартою нічого до кінця зрозуміти неможливо» – часто повторював її чоловік.

Тарас Адамович скосив погляд на кошик, зітхнув. Чому він тут? Хіба не краще було б сховатися від розмов, що відволікали, десь у саду. Подивитися, як падає з неба перший лапятий сніг, ковтнути чогось гарячого, з ароматом трав, упорядкувати думки. Натомість він лишився сидіти у кухні, де господиня замішувала тісто.

– Тісто живе, – говорила вона йому колись, – оживає під руками, рухається, слухає, вбирає думки, всотує слова. Над тістом не можна лягтися.

Певно, і думати про лихе над тістом не можна. То, мабуть, він і справді дарма тут сидить – насичує майбутній маковий пиріг лихими передчуттями?

– Цок! – проказало яйце, розколюючись над мискою. Марта узяла друге, вдарила по ньому ножем. Розвела дві половинки, витрушуючи золотий жовток, відклала шкаралупу та майже відразу вихопила з кошика наступне. Він дивився, як вона розбиває яйця, і думав, що, певно, доведеться повертатися туди, звідки приїхав. Кілька днів тому він закінчив розслідування – знайшов зниклу балерину, сестру Міри. У цей будинок вони приїхали разом: сестри Томашевич та колишній слідчий Київської міської поліції Тарас Адамович Галушко. Він знов ковзнув поглядом у бік господині. Це вона, Марта, дала Мірі його адресу. Це її він має тепер звинувачувати у втручанні у розмірений ритм його життя в будинку посеред яблуневого саду?

– Можеш розповідати, – доброзичливо запропонувала жінка.

– Що розповідати?

– Чого сидиш у кутку, як хмара. Хіба ти не мав зустрітися з другом?

Мав. У Фастові, окрім Сильвестра Григоровича, жив ще один давній знайомий Тараса Адамовича – колишній начальник розшукової частини Київської міської поліції Георгій Михайлович Рудий. Марта знала, що він був у нього. То чого ж запитує?

Вона нахилилася, демонстративно вигинаючи стан, десь зі споду шафи вийняла ківш, струсила ним у повітрі. Певно, так зима струшує сніг із хмари, як

от зараз ця зеленоока викрадачка спокою трусила бо-рошно у свою миску, де оживало тісто.

– Що він сказав? – запитала вона.

– Що має справу для мене. А ще – що я маю поговорити з Мірою. Запитати, чи не погодиться вона й надалі працювати секретаркою.

– Я відповідаю за цих дівчат, – повільно проказала вона, зупинивши погляд на ньому, – їхній матері обіцяла!

Він мовчав. Вона відставила ківш із борошном, занурила руки у миску. Тонкі зап'ястя. Дивно, що вони лишилися такими самими тонкими, як у юності, коли він бачив її посеред бруківки київської вулички. Марта, не дивлячись на нього, запитала:

– Лиха справа?

Він втупився поглядом у миску:

– Лиха, – зірвалося з його вуст луною.

Він не знав, яке відчуття змушувало його так говорити. Георгій Рудий попередив, що розповідь про справу лише після того, як Тарас Адамович погодиться вислухати його.

– Ти не зможеш відмовитися від розслідування, коли дізнаєшся подробиці, – сказав він колишньому колезі. І дав час обміркувати рішення, поговорити з Мірою про продовження контракту. Міра погодилася.

– Вона знає, що саме ви розслідуватимете?

– Ні. Ще не встиг розповісти.

Марта говорила, не відволікаючись від роботи – вимішувала тісто, натискала на нього руками, прокручувала миску. Врешті лишилася задоволена результатом, сховала під рушником пухкий колобок та повернулася до печі.

– Ти мусиш розповісти їй. І запитати знову, – мовила вона, підкладаючи дрова у розпечене черево.

– Я можу розповісти й тобі.

Вона заперечно похитала головою.

– Якщо ти кажеш, що справа лиха, отже, так воно і є. Не розповідай. Розкажи Мірі.

Він і сам розумів, що мусить поговорити з дівчиною. Врешті вона погодилася працювати його секретаркою, бо він узявся розшукувати її сестру. Міра Томашевич вважала, що Віру викрали. Її версія підтвердилась – вони знайшли зниклу балерину. Лишень тепер їм доведеться вистежувати не викрадача – вбивцю. Його секретарка має знати, у що він її вплутує.

Марта лишилася на кухні. Міра із сестрою, певно, зараз надворі, рум'яніють на морозі. На вулиці тихо, жодного подиху вітру, зоряно. Перший сніг уже вкрив подвір'я, посріблив криницю і паркан, припорошив вулики. Сильвестр Григорович – затятий пасічник, заклиначель бджіл. Певно, тому на шаховій дошці для нього завжди головною фігурою був не король і навіть не ферзь – королева.

Колишній слідчий зупинив погляд на столі, що стояв біля вікна. На рівній поверхні – шахівниця, незакінчена партія. Вони могли грати її місяцями, якби листування тривало надалі. Тарас Адамович писав би давньому другові про міські плітки, які чув від розносника газет, повідомляв би про новий рецепт варення чи про те, що скуштував ідеального сиру, який поєднується з гречаним медом. Сильвестр Григорович відповідав би бадьоро – це завжди відчувалося у розчерках великої літери «А», яку він прописував, наче блискавку. Писав би про сезон медозбору та про бджіл, що поховалися у вуликах, хоч на небі жодної хмаринки, а отже – він міг сказати напевне – буде дощ. Між рядками натякав на те, що залюбки приїхав би

у гості до давнього друга, але – бджоли. І Марта. Про Марту не писав – певно, сподівався, Тарас Адамович сам здогадається. Ці листи були теплими, ніби автор насичував їх сонцем і медом, а вже потім надсилав до Києва. У кожному листі – хід, що наближав партію до фіналу.

Рипнули двері, Тарас Адамович озирнувся.

На порозі – одна із сестер. Не та, бачити яку на веранді свого будинку він зник останні три місяці. Інша, балерина. Дивно, що вона молодша. Марта теж говорила йому, що з-поміж них двох холодним практичним розумом вирізнялася саме Віра.

– Міра – мрійниця, – зауважила господиня будинку, вимішуючи тісто.

– Хіба ж це погано? – знизав плечима колишній слідчий.

– Не той зараз час, – похмуро відказала вона, – не той.

– Війна?

– Не знаю. Сильвестр Григорович журився над своїми вуликами, говорив, що зірвався основний медозбір, бджоли літали злі. Літо засушливе – самі падеві меди. Війна – вже третій рік. Бджоли відчують щось інше.

Хоч би що там відчували бджоли, їхній усміхнений доглядач тішився – давній друг сидів навпроти за шахівницею. Тарас Адамович розумів – партія довго не триватиме. Королева Сильвестра Григоровича під загрозою, саме час говорити «Гарде!», як колись. Його шаховий партнер вкладе на шахівниці все військо, аби лиш не втратити ферзя. За різаниною у центрі навряд чи помітить слона, який націлився на короля. Ось уже відкрилася вертикаль для тури. Час.

Віра сидить поруч, спостерігає за грою. Хтозна, про що думає. Вона говорила Тарасу Адамовичу, що повернеться на сцену, в балет. Старша сестра, Мирослава, пообіцяла, що повернеться у його яблуневий сад – і надалі виконуватиме обов'язки секретарки. За ці три місяці йому й справді вдалося впорядкувати стоси паперу, яких, на диво, виявилось чимало, а він був певен, що впорядковувати нема чого. Листування із шаховими партнерами, колекція листівок, газети і кореспонденція, тепер ще – «Справа зниклої балерини», – ось, чим була наповнена картотечна шафа із червоного дерева у кімнаті Естер у будинку Тараса Адамовича по вулиці Олегівській, неподалік зупинки трамвайного маршруту №13.

Він веде слона до краю дошки, перерізає меланхолійному королю Сильвестра Григоровича шлях до відступу. Кожен на його місці був би меланхолійним: як інакше, якщо військо замість твоєї безпеки дбає про безпеку королеви? Королева проноситься вихором, розтинаючи ворожого коня. Тепер все, пастку зачищено. Шах. Фінал. Сильвестр Григорович усміхається, чухає скроню, схиляє голову, визнаючи поразку.

– Хороша партія, – вимовив він, ні до кого не звертаючись.

– Хороша, – погодився Тарас Адамович, – що скажете, Віро?

– Я не граю у шахи.

– Тоді тим паче. Які враження від гри? – поцікавився колишній слідчий.

– Думаю, вона доволі жорстока, – проказала дівчина, – шкода вашого коня.

– Навряд чи вдасться уникнути жертв на полі битви, – погладив довгий вус Тарас Адамович.

– Сильвестр Григорович зберіг своїх коней.

– І програв. Ви любите коней, Віро?

– А ви – ні?

Тарас Адамович уважно подивися на неї та мовив:

– Якщо говорити про тварин на шаховій дошці, віддаю перевагу слонам, – він ледь торкнув пальцем струнку фігуру.

Дівчина звела брову:

– Чому? Вони сильніші?

– Зовсім ні! – втрутився Сильвестр Григорович.

– Звичайно, – відповів Тарас Адамович та усміхнувся, – хоч із приводу цього можна сперечатися вічно.

Віра перевела погляд з одного шахіста на іншого.

– Не розумію...

Сильвестр Григорович супився і мовчав, Тарас Адамович спробував пояснити.

– У шахах усе залежить не лише від фігури. Важливим є позиція, інші фігури на дошці, етап гри. Традиційно слона і коня вважають рівноцінними, але я більше довіряю практиці. Між двома конями і двома слонами я оберу двох останніх. Якщо говорити про комбінації, то слон у супроводі пішаків сильніший, ніж кінь у такій самій компанії. Якщо на дошці лишаться тільки два слони, теоретично мат супернику поставити можна, двома конями – ні.

– Це справді так? – запитала Віра у Сильвестра Григоровича.

От недовірливе дівчисько! Колишній слідчий подумки усміхнувся. Дивно, що вона не грає у шахи. Шкода, що не грає.

Сильвестр Григорович у відповідь на її запитання кивнув та повагом додав:

– Так, у багатьох ситуаціях слон... – здавалося, він ретельно добрав слова, – видається переконливішим.

Тарас Адамович іронічно звів брову, але господар мовив далі:

– Однак...

І справді було «однак», навіть не одне. Зважаючи на особливу увагу Сильвестра Григоровича до ферзя, коні на шаховій дошці перетворювалися на грізну силу – комбінація ферзя і слонів їм програвала.

– Королю складно ховатися від шаху коня, а для слона чи тури треба розчищати лінії, – пояснив Сильвестр Григорович і показав: – Кінь ходить ось так, – намалював він літеру «Г», – може перестрибувати через інші фігури.

– Так, я бачила.

– Кавалерія завжди може сплутати карти супернику.

Тарас Адамович хитнув головою:

– Слони – теж кавалерія.

– Десь в Індії хіба що.

– Ганнібал завойовував Рим на слонах.

– А Олександр Великий – Вавилон. На конях.

Тарас Адамович знав, що його партнер наведе цей аргумент після згадки про Ганнібала. Засяяв переможною усмішкою.

– Можеш не продовжувати, безсоромний маніпуляторе, – усміхнувся йому у відповідь Сильвестр Григорович, – я знаю, що ти скажеш.

Надворі загавкав собака, господар підвівся і рушив до дверей. Тарас Адамович повагом розставляв фігури, певно, розраховуючи, що суперник вимагатиме реваншу.

– Що ви хотіли сказати про Олександра Великого і Вавилон? – озвалася до нього Віра.

Зміст

I. Дружина заклинателя бджіл	5
II. Небо над Києвом	19
III. Белерофонт і монгольф'єри	30
IV. Агата.	41
V. Учениця Ганса Гросса.	53
VI. Свідок доброї слави	66
VII. Гатчинський інструктор	77
VIII. Храм київської богині удачі	87
IX. Секрет балерини	101
X. Трансильванський будиночок духів	112
XI. Один із чотирьох	122
XII. Престиджитатор	133
XIII. Рубінова троянда	144
XIV. Місце злочину	153
XV. Забобонний унтерофіцер.	164
XVI. Нотатник слідчого	174
XVII. Скриня нареченої	184
XVIII. Парі	194
XIX. Два аеродроми.	204
XX. Біла скатертина	213

XXI. Серце літака	224
XXII. Дівчина, яка не боїться пожежі	234
XXIII. Тридцять три форти	244
XXIV. Бідолашний Яків Менчиць	255
XXV. Ридикюль вульгарних прикрас	267
XXVI. Передостання станція	277
XXVII. Столик біля вікна	287
XXVIII. Серпанок нареченої.	297
XXIX. Час злочину	308
XXX. Індійський захист	317
XXXI. Шість чарок.	331
XXXII. Чорна королева.	343
XXXIII. Зброя жінки.	354
XXXIV. Талісман.	368